Foreli Kramarik: Turinčiam Dievo dovaną tenka atsakomybė ją išlaikyti

Laima Zavistauskas

Akiane Kramarik, unikali, lietuvių kilmės dailininkė ir poetė, būdama aštuonerių nutapė pasaulinį pripažinimą pelniusį Kristaus paveikslą „Taikos princas“ ir tapo pasaulyje pirmąja ir vienintele tokio amžiaus vunderkinde realizmo dailėje ir poezijoje. Būdama ketverių metų, Akiane patyrė dvasinę transformaciją, kuri priartino ją ir visą jos šeimą prie dvasinio pasaulio ir tapo tapybos ir literatūros meninio įkvėpimo šaltiniu. Idėjų ir energijos Akiane semiasi iš vizijų, sapnų, gamtos ir aplinkinių žmonių stebėjimo. O apie tėvus, keturis brolius ir savo gyvenimo istoriją ji kalba kaip apie ypatingą asmenybės, dvasinio ir kūrybinio vystymosi šaltinį.

Foreli Kramarik

Akiane mama Foreli Kramarik yra gimusi ir augusi Lietuvoje. Ji yra žinomo Lietuvos režisieriaus, poeto ir dramaturgo Vladislovo Blinstrubo dukra. Ieškodama vidinės ir kūrybinės laisvės, būdama visai jauna Foreli išvažiavo į Ameriką. Pasak jos, ši šalis puikiai tiko idėjų ir darbų realizavimui. Akiane tėvas Markas yra slovakų, jugoslavų, vengrų, žydų, lietuvių ir net azijiečių kraujo turintis amerikietis, užaugęs pietinėj Čikagos dalyje, netoli žymiojo lietuvių rajono *Marquette Park*. Jo tėvai buvo įdomūs, svetingi žmonės, o namai visuomet pilni įvairių svečių ir klegesio.

Beje, Kramarikų šeimoje visi, išskyrus tėtį, puikiai kalba lietuviškai. Kalbos ir kultūros puoselėjimu, kaip ir savo penkių vaikų išsilavinimu, rūpinasi mama Foreli. Ji sukūrė savo ugdymo ir mokymo sistemą, kurią naudoja vietoj tradicinės mokyklinės programos. Todėl visi penki Kramarik šeimos vaikai išsilavinimą įgijo namuose.

Man be galo įdomu sužinoti, kas – šeimos šaknys, genai, kultūrų mišinys, ypatinga auklėjimo sistema, o gal visa kartu sudėjus padėjo užauginti ne tik Akiane, bet ir visus jos brolius savitais ir talentingais žmonėmis. Apie tai ir kitus dalykus kalbinu *Foreli Kramarik*.

Kaip manote, kiek tai, kad Akiane yra tėvų iš skirtingų kultūrų vaikas, veikė jos pasaulėžiūrą ir kūrybinį unikalumą?

Negaliu tiksliai atsakyti, kiek skirtingos kultūros turėjo įtakos. Gal atrodys nekuklu, bet pasakysiu tiek, kad per tokius žmones kaip Akiane išsilaiko mūsų senoviška ir subtili lietuviška dvasia. Turiu galvoje, kad per ypatingus talentus mūsų kalba, kultūra vėl iškyla į paviršių, tampa žinomos, girdimos pasauliui. Tai genetiškai ir Dievo užprogramuota. Kažkam turi būti lemta tai skleisti pasauliui, kitaip mūsų kultūra neišliktų. Bet to, aš labai daug laiko praleidau su savo vaikais ir ypač su Akiane. Dirbom, galvojom kartu, aš padėjau vystyti ir puoselėti joje esančias kūrybines galias. Tai ir yra ta namų mokykla, kurią aš sukūriau. Tiesa, ne visiems mano vaikams ji vienodai tiko, bet dukrai tiko. Visa šeimos kombinacija – vyresni broliai, kurie tuo metu dar buvo namie, aš, mano vyras, visi dirbom, vieni kitiems padėjom ir padarėm įnašą bendram labui. Amerika, kaip šalis, prie to taip pat labai stipriai prisidėjo.

Papaskokit apie tai daugiau: kodėl Amerika pasirodė tokia svarbi talento auginimui ir vystymui?

Amerikoje yra palanki dirva ir tinkama energetika talentams ugdyti ir puoselėti. Už tai tikrai bučiuoju šios šalies vėliavą, nes jei gyventume, pavyzdžiui, Australijoje, Akiane niekad nebūtų tapusi tuo, kuo ji šiandiena yra.

Šeimos susitikimas Australijoje. Asmeninio archyvo nuotraukos

O kuo šiuo atžvilgiu Amerika skiriasi nuo Australijos?

Amerikoje išvystyta pagarba ir palaikymas individualiam talentui. Jei eisi teisingu keliu, jei turėsi stiprų dvasinį stuburą, kuklumą ir išradingą protą, čia gali nuversti kalnus, gali įvykti stebuklai. Šitoj šalyje gyvena tiek ypatingų, talentingų žmonių. Aišku, kad pastebėtum genijų, reikia pačiam tokiu būti – juk toks tokį pritraukia. Ir jei turi idėją, turi prie jos dirbti, ją tobulinti, o tai gali užtrukti penkerius, dešimt, o gal ir daugiau metų. Žinau viena: jei eisi pirmyn, vieną dieną atsirasi ten, kur nori. Čia iškyla tie, kurie buvo apdrabstyti purvais, nustumti, bet vėl pakilo, nusipurtė purvą, dulkes ir vėl yrėsi priekin. Tam, kad Akiane taptų tuo, kuo yra šiandien, ji nuėjo ilgą kelią ir tai kainavo daug sunkaus darbo. Kone visi tuo keliu einantys turi išgerti karžygio narsumo gėrimą. Net jei įžeidinės, užtrenks prieš nosį duris, atims, karžygys vis tiek eis toliau. O jei suklupsi ir neatsikelsi, niekas apie tavo tempiamas dovanas ir nesužinos. Kartais Dievas talentingiems parūpina paramą per šeimą, draugus. Bet ne visada parama būna teigiama. Dažnai ji pasireiškia kaip avis vilko kailiu: kartais sunkumai, išbandymai yra kaip tik tai, ko reikia tavo asmeniniam ir kūrybiniam tobulėjimui. Todėl reikia būti įžvalgiam, išmokti atpažint, kas yra kas. Tai duota daugumai, bet vidines galias, intuiciją reikia lavinti.

Akiane Kramarik, B. Meyers nuotr.

Minėjote, kad Australijoje realizuoti savo potencialą sunkiau?..

Australijoje gyvenome keletą metų. Ten, kaip ir Lietuvoje, kilti aukštyn trukdo kitų žmonių pavydas. Jei tu išsiskirsi, kiti pasistengs, kad vėl atsidurtum ten, kur buvai, įtrauks atgal. Pastebėjom, kad šioj šalyje šiltumą, bendravimą, pasitikėjimą skatina atvykę emigrantai – vietnamiečiai, graikai, kinai, Naujosios Zelandijos piliečiai, ir taip toliau. O pačių australų socialinis bendravimas yra sudėtingas. Gal dėl to, kad jie taip toli nuo likusio pasaulio, gal kad jie intravertiški, bet gyventi šioje šalyje nebuvo paprasta. Mes pastebėjom, kad ten, kaip ir Britanijoj, žmonės uždaresni ir šaltesni, o šalia gyvenančio kaimyno telefoną gausi geriausiu atveju po metų.

Sakote, kad australams, kaip ir lietuviams, būdingas pavydo jausmas. Kaip jūs aiškinate pavydo fenomeną?

Pavydas yra keisčiausias dalykas. Jis stabdo tautos tobulėjimą. Kai, užuot plojęs, džiaugęsis ir dėkojęs, kad kitam pasisekė, tu pavydi, iškart prarandi galimybę ko nors išmokti. Kaip ir mano tėvas, aš jaučiu ne pavydą, bet pasigėrėjimą ir džiugesį. Kai matau kitą, kuris turi, moka daugiau ar žino geriau, aš sakau: „Kokia

dovana! Koks turtas! Parodyk, pamokyk mus.“ Kai gali kitą patempti, parodyti, kaip atsirast viršuje – dalinkis rodyk, nes tai teikia prasmę, padeda tau pačiam toliau augti. O būti kalno viršūnėj vienam yra vieniša ir liūdna. Tarp kitko, pavyduoliai ilgai nebus viršuje, nes aukščiausiosios jėgos paims iš jų arba sveikatą, arba šeimą, arba pinigus, nes pavydas yra nuodas ir dvasinis nusikaltimas. Net gobšumas nėra toks baisus nuodas kaip pavydas. Tarp pavydo ir nusikaltimo yra labai plona riba. Kai darai viską, kad kitas nekiltų, tyčia stabdai ir kiši koją, iki nusikaltimo tik vienas žingsnis.

Jūs ir jūsų šeima daug keliauja. Be Amerikos ir Australijos, dar gyvenote Maltoje, Anglijoje, Lietuvoje, o įskaičiuojant keliones, pabuvojote trisdešimtyje šalių. Žiūrint į Lietuvą iš kitų tautų ir kultūrų perspektyvos, kokia ji Jums atrodo?

Aš tikrai labai domiuosi kitomis kultūromis, studijuoju antropologiją. Pastebiu, kad išradingumas ir gebėjimas išlikti būdingas visoms tautoms. O kalba yra įrankis, per kurį pasireiškia ir laikosi tautos dvasia. Deja, mums neduota galutinai suvokti kitos tautos dvasios, nes retai kada idealiai mokame jos kalbą. Tai be galo subtilus, efemeriškas dalykas. Žmogiškumu mes visi panašūs, bet kiekviena tauta kažkuo ypatinga. Mes, lietuviai, turime beprotiškai gilų pastabumą ir kritiškumą, nes buvom ilgai pavergti ir, kad išliktumėm, turėjom daug metų tylėti, nusilenkti ir kantriai stebėti. Tačiau dauguma stokoja veržlumo realizuoti savo talentus. O, pavyzdžiui, žydai kaip tik turi išradingumo, saviraiškos ir realizacijos priemonių, kurių kitos tautos stokoja. Teigiama, jog net pusė pasaulio kūrybos ateina būtent per žydų tautą. Jie yra išvystę labai įdomią tarpusavio paramą, nenuspiria vieni kitų. Dar pastebėjau, kad mes, kaip ir kiekvienas žmogus, norim būti mylimi, priimti, bet kai atsirandam dideliam būry ar šventėj, kur nieko nepažįstam, nesam pakankamai atviri ir drąsūs, kad pakalbintume nepažįstamą, prieitume, susipažintume su nauju žmogum. Nemačiau nė vienoj šventėj ar koncerte, kad organizatoriai įdėtų papildomų pastangų, užvestų, paskatintų artimiau bendrauti visus kartu, ne tik mažose draugų grupelėse.

Taigi sakote, kad lietuviai pasižymi pastabumu, kritiškumu, giliu įžvalgumu?

Taip, teisybė. Vienu metu tarptautinė kompanija išrinko Lietuvą globalinės komunikacijos bandymams, nes mes pasižymėjom būtent įžvalgumu ir pastabumu. Kodėl mes tokie? Gal tai padarinys karo, priespaudos? Tiek daug metų galėjom tik žiūrėti, daryti išvadas, bet nieko viešai nesakyti, gal todėl išvystėme tokį kritišką pastabumą ir aštrų loginį mąstymą. Beje, šie du dalykai labai svarbūs

mene. Ir dar, lietuviai, prancūzai, rusai ir žydai yra didieji gyvenimo filosofai. Tai pastebėjau gyvendama kitose šalyse. Mūsų absoliutus, vos ne lazerinis, kritiškumas labai sudėtingai atsiliepia tarpusavio santykiams. Žmonėms, kuriuose mažai melo, kurie nenori ir nemoka apsimesti, parduoti savo sielos, šiame pasaulyje sudėtinga. Vėlgi, šis vos ne mazochistinis iki paskutinio laipsnio atvirumas yra esminis aspektas mene. Kuo aukštesnis intelektas ir kuo didesnis vidinis nuoširdumas, tuo aštresnis vidinis konfliktas, tuo daugiau skauda. Skauda taip, kad net negali ištverti. Ir nors dauguma žmonių šiame gyvenime kankinasi, tik tam tikri, likimo palaiminti, sugeba ta skausmą realizuoti, paversti menu, nauju išradimu, ar knyga. Tai menininkai, mokslininkai, filosofai, inovatoriški verslininkai, kūrėjai. Tokiems kartais užtenka vienos bėdos, kad skausmas užrakintų ilgam. Bet jų kūrybinis talentas nemiršta, po kiek laiko, žiurėk, vėl gimsta grožis, paveikslas, naujas vaistas, koks nors išradimas, kuris padeda visai žmonijai.

Lietuviai ir emigracija. Ar galim sakyti, kad už materialinę gerovę mes sumokam savo siela?

Jei žmogus svetimoj šaly orientuojasi į materialius, ne vidinius tikslus, jam lengviau, nes išorinį gyvenimą svetur pagerinti įmanoma gan greitai. Tiesa, yra žmonių, kuriems laimė nusišypso ir jie gauna ir viena, ir kita, bet jų mažai. Bet daugumai, aš manau, išsiplėšus save iš gimtos kultūros ir asmeninės erdvės, praradimas to, ką turėjai, skaudesnis nei gavimas to, ko norėjai, bet neturėjai. Kita vertus, mes pirmoji emigrantų karta, tad pasiaukojam dėl savo palikuonių. Mes esam užprogramuoti palikti savo vaikams geresnį gyvenimą ir to kaina esam mes patys. Manau, visi pirmos kartos emigrantai tėvai turim tam tikrą kultūrinio invalidumo laipsnį.

Kaip Jus pačią veikė ir keitė emigracija?

Išvažiavau dėl laisvės, troškimo augti ir tobulėti. Po daugelio metų pasiteisino daug kas, galėjau kurti, daryti ką noriu. Bet kai atvažiavau devyniolikos metų, buvau fiziškai silpna, nes po avarijos trylikos metų buvau suparalyžiuota ir šešerius metus gydžiausi. Pagal viską, emigracija man turėjo būti paskutinėj vietoj, nes Lietuva buvo mano namai, visad dievinau lietuvio tyrumą, paprastumą, gimtąją kalbą. Aš išvažiavau, nes tėvas nuo dešimties metų mane psichologiškai ruošė pasitraukimui iš Lietuvos. Simboliškai tai turėjo reikšti visos mūsų šeimos išsivadavimą. Galbūt tėvas per mane norėjo realizuoti tai, ko nesugebėjo pats? Jis

buvo išmintingas, pilnas idėjų žmogus. Jis buvo gelbėtojas, mokėjo nuteikt, sutaikyt, skatinti žmones. Daug ką aš perėmiau iš jo, bet ypač kūrybiškumą auklėjant savo vaikus. Tiesa, kai jis pats pagaliau atvažiavo į Ameriką, čia išbuvo tik dvi savaites ir išdūmė atgal.

Kai galvoju apie Čikagą, ji man yra saldžiai rūgšti. Pradžia buvo sunki, fizinė sveikata prasta, bet protas veikė. Ir tada, ir dabar aš galiu labai sutelkti dėmesį į esminius dalykus ir įgyvendinti ilgamečius projektus. Štai visai neseniai, sugrįžusios gyventi į Čikagą, su Akiane išleidom dešimt trumpametražių filmų. Vienas iš jų yra dvidešimt keturių minučių dokumentinis filmas „Painting the Impossible“ apie jos kūrybinį kelią. Jo kūrimas užtruko 23 metus. (Šį filmą galima rasti *Youtube* svetainėje – aut. past.)

Aš šimtaprocentinė ekstratvertė, todėl nuo mažens turėjau smalsumo, noro priimti, suburti žmones, veikti, todėl Amerika man tinkama dirva. Aš ir po šiai dienai daug neplanuoju, nemąstau apsimoka-neapsimoka, aš esu kaip tas penkiametis vaikas, savo drąsa panaši į Raudonkepuraitę. Ir kaip ta Raudonkepuraitė buvau ne kartą vilkų praryta, ir ne kartą sveika išlipau iš praskrosto pilvo. Tėvas mane išmokė, kaip išsigelbėti pačiai, o kartais mane gelbėdavo iš Viršaus, tikrąja ta žodžio prasme. Aš esu vaikiškai naivi, pilna pasitikėjimo ir įsitikinusi, kad žmonės yra geri. Tiesa, su laiku gal jau darausi ne „Rraudon-“, bet Rudakepuraitė, bet mano dvasia nė kiek nepasikeitė. Jei žinau, kad sustiksiu su žmogum, aš jau žibu, mano akys dega. Dėl to įgimto lietuviškumo, gyvendama svetur, vis ilgėjausi tikro bendravimo, betarpiškumo. Vėl grįžusi gyventi į Čikagą, tikėjausi atrasti lietuvius, sielos bendraminčius, kurių artumo ir draugystės taip ilgėjausi būdama toli nuo lietuviškų bendruomenių. Paaiškėjo, kad per dvidešimt aštuonerius gyvenimo metus svajoti apie širdies draugystes buvo lengviau, nei susidurti su realybe. Atvažiavusi gyventi čia dar kartą suvokiau, kad Lietuvoje gyvenau be šakų, bet su šaknim. Čia gyvenu su šakom, bet be šaknų. Žmonės labai užimti, uždari, kiekvienas savo pasaulyje. Man labai skaudu tai išgyventi.

Visgi gyvenimas man labai nusišypsojo, nes teko gyventi įvairiai: ir viršūnėlėse, ir pačioj apačioj, todėl gana gerai žinau, koks yra realus gyvenimo paveikslas. Visi mes, žmonės, trokštam to paties – kad būtume priimti, mylimi, saugūs. Bet jei to jausmo sieki per pinigus, toli nenueisi. Aš patyriau, kad kai jau turi tiek pinigų, kad turėtum būti laimingas, paaiškėja, kad tas, kas jų už tave turi mažiau, žiūri į tave kaip į nepasiekiamą, o tas, kas jų turi daugiau, tavęs vis tiek nevertina, na o

turintis tiek pat visiškai nesistebi tavo pasiekimais. Siekti laimės ir meilės per pinigus yra bergždžias dalykas. Todėl aš puoselėju svajonę, kad turėtume tokius jaukius, šviesius namus, kur lietuviškos šeimos galėtume susirinkti kartu, kalbėtis, juoktis, žaisti, gaminti valgį, auginti gyvulėlius, kad holistiškai augintume savo vaikus ir tiesiog linksmai gyventume.

Ačiū už pokalbį.

pasauliolietuvis.lt

„Lietuvybė pasaulyje“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.